

Otázka: Religionistika

Předmět: Společenské vědy

Přidal(a): malá

RELIGIONISTIKA

= (z lat. *Religion* – náboženství) věda, která zkoumá zákonitosti vzniku, rozvoje a působení jednotlivých náboženství, zabývá se jejich strukturou, jednotlivými součástmi i různorodými náboženskými jevy aniž by rozhodovala o pravdivosti podstaty náboženství

- jako vědní obor vznikla až v 19. století
- za zakladatele je považován Friedrich Max MÜLLER
- předmětem zkoumání je náboženství

NÁBOŽENSTVÍ

= vztah člověka k transcendentní skutečnosti, tedy ke skutečnosti, která není přístupná smyslovému vnímání a jejíž existence nelze vědecky potvrdit ani vyvrátit

- pro člověka je cestou jak pochopit vesmír, svět a svou existenci, i způsobem jak dát životu směr a význam, jak se vyrovnat s vlastní smrtelností
- v demokratické společnosti je svobodnou volbou každého
- je součástí kulturního bohatství (zakořeněno v tradicích, svátcích, vztahu k životu a

smrti)

- jednotlivá náboženství jsou rozmanitá, jde u nich identifikovat společné znaky, náboženství se vztahují k duchovní bytosti či bytostem
- dle toho o jaké bytosti se jedná, rozlišujeme:
 - **manismus** - uctívání kultu předků
 - **animismus** - víra v nadpřirozené duchovní bytosti
 - **teismus** - víra v boha, či bohy
 - **monoteismus** - víra v jednoho boha
 - **polyteismus** - více bohů (náboženství starého Říma a Řecka)
 - **deismus** - bůh stvořil svět, ale do jeho průběhu nezasahuje
 - **panteismus** - bůh je ztotožněn s přírodou
- mezi další znaky náboženství patří přítomnost:
 - **mýtů** - náboženské příběhy o posvátných věcech
 - **rituálů** - formální, vzorová a symbolická jednání, která se vztahují k duchovnímu, příp. předkům, mají svá pravidla
- rozlišení religionistiky podle přístupu ke studiu náboženství:
 - **historické** - dějiny jednotlivých náboženství
 - **srovnávací** - porovnává různé náboženské jevy
 - **kontextuální** - zkoumá náboženství v různých souvislostech
- religionistika souvisí s dalšími společenskými vědami (psychologie, sociologie, historie)
- religionistika se zabývá i ateismem = odmítnutí náboženství

HLAVNÍ SVĚTOVÁ NÁBOŽENSTVÍ

- lze je rozdělit dle tradic, ze kterých vycházejí
- **západní tradice** - čerpají ze semitské rodiny a jsou založeny na tradici proroků a vyznávání jediného boha (judaismus, křesťanství a islám)
- **východní tradice** - vycházejí z indické rodiny, snaží se vysvobodit z koloběhu životů,

do kterých se bytosti opakovaně rodí (hinduismus, buddhismus)

JUDAISMUS

- monoteistické náboženství
- víra v jednoho boha (Boha, Jahveho), který vše stvořil
- zakladatelé: praotec Abrahám - bůh ho povolal a přislíbil mu, že z něj vzejde velký národ, jeho potomci Izák a Jákob
- orientovaný do budoucnosti => očekávaný příchod Mesiáše, spravedlivého panovníka, který je vyvede z utrpení do zaslíbené země
- věří ve vzkříšení mrtvých a poslední soud
- stavba: synagogy

Dějiny

- vznik přibližně v druhé pol. 2 tisíciletí př. n. l.
- st. př. n. l. - Židé odcházejí z egyptského zajetí, Bůh dává prostřednictvím proroka Mojžíše židovskému národu Zákon (10 přikázání vyrytých do kamenných desek) => datují se starověké dějiny Izraele
- Židé osídlili Palestinu
- centrem Chrám v Jeruzalémě - založil král Šalamoun
- st. n l. - události kolem Ježíše Krista => část je přiznala za očekávaného Mesiáše a stala se křesťany
- následovala diaspora - rozšíření Židů do světa
- **4 větve**
 - **ortodoxní** (strážci tradic)
 - **reformovaná** (spojují ho s modernou)
 - **konzervativní** (snaží se udržet tradiční praxi)
 - **židé bez vyznání** (slaví svátky ze zvyku)

- **Posvátné spisy**

- Starý zákon
- základní je Tóra (Pět knih Mojžíšových)

- rabíni – židovští učitelé, autoritami v oblasti židovského náboženského práva a duchovními vůdci židovských obcí
- modlí se 3x denně, nasazují si jarmulku (pokrývku hlavy), ráno si oblékají modlitební plášť

- **Židovské svátky**

- **Šabat** (den odpočinku, sobota)
- **Chanuka** (svátek světél) – zapalování osmiramenných svícňů
 - **Jom kipur** (den smíření) – nejposvátnější den, židé se postí, modlí se za odpuštění a šťastný nový rok
- **Obřízka** – u chlapců zařazení do náboženského života
- **Bar micva** – z chlapce se stává nábožensky dospělý muž

KŘESŤANSTVÍ

- nejrozšířenější sv. náboženství, navazující na judaismu
- kořeny v Izraeli
- učení odvozuje od Ježíše z Nazareta, který kolem roku 30 n. k. působil jako kazatel slova božího, uzdravoval nemocné, konal zázraky
- Ježíš umírá na kříži v místě Golgota
- Boží syn = Ježíš věří, že po 3 dnech vstal z mrtvých, smrtí vykoupil své hříchy (Spasitel, Mesiáš)

- po nanebevstoupení poslal Bůh Ducha svatého
- věří v posmrtný život, poslední soud
- očekávají druhý příchod Ježíše

Hlavní větve

- **katolická církev** - pokračovatelka původní církve, v čele papež
- **pravoslavná církev** - nepřijala papežství, spisy Otců vedle Bible, oděv zdobnější než u katolické církve, tradice ikon (obrazy zobrazující svaté)
- **protestantské církve** - vzešlé z protestantského hnutí v 16. st., odmítají autoritu papeže a úctu k Panně Marii

• Posvátné spisy

- **Bible** - skládá se z 66 knih, obsahuje různé jazyky (řečtina, aramejšťina, hebrejšťina)
 - **Starý zákon** - 39 knih, sdílen s judaismem, líčí dějiny božího lidu, než se objevil Ježíš
 - **Nový zákon** - 27 knih, výhradně křesťanské knihy, pojednávají o životě a učení Krista (4 evangelia), o počátcích křesťanského hnutí (Skutky apoštolů), listy apoštola Pavla a další listy od křesťanských vůdců, apokalyptický list věnující se posledním věcem světa (Zjevení Janovo)

- církve - společenství dílčích církví (římskokatolická, československá husitská)
- katolická církev - papež (1. mezi biskupy), biskupové, kněží a jáhni
- pravoslavná církev - oblast zastoupena patriarchou, dále jsou zde kněží, diákon
- protestantské církve - v čele synoda (sbor) => zastoupeni teologové a laici
- shromažďují se v kostelech, či modlitebnách, zde jsou faráři, pastoři, farářky a biskupky
- **svátosti** - skrze ně se zprostředkovává boží milost
 - svátost křtu - základ křesťanského života
 - svátost eucharistie - křesťan přijímá na památku poslední večeře Páně chleba,

víno, jakožto tělo a krev Kristovu

- Církev pravoslavná, anglikánská, římskokatolická pokládá za svátost: svátost manželství, kněžství, smíření

Křesťanské svátky

- **neděle** – sváteční den Kristova vzkříšení, den Páně, slaví ho bohoslužbou
- **Velikonoce** – oslavují Kristovo zmrtvýchvstání, týden před svátky se slaví svatý týden:
- **Květná neděle** – vjezd Ježíše do Jeruzaléma
- **Zelený čtvrtek** – připomínka poslední večeře
- **Velký pátek** – ukřižování
- **Bílá sobota** – rozjímání u Kristova hrobu
- **Nedělí zmrtvýchvstání**
- **Vánoce** – zrození Krista v Betlémě

ISLÁM

- nejmladší monoteistické náboženství
- stoupenci = muslimové
- bůh Alláh – věčný, všemohoucí stvořitel, má v rukou život i smrt
- prorok Mohamed
- věří v anděly, nejznámější Gabriel – předal Mohamedovi Korán
- důležitou roli mají proroci – předávají proroctví, upozorňují na den zmrtvýchvstání, poslední soud a posmrtný život

Dějiny islámu

- vznik v 7. st. na Arabském poloostrově

- zakladatelem Mohamed z Mekky
- Mohamed byl obchodník, ve 40 letech se mu zjevil anděl Gabriel, který mu zprostředkoval odvěkou pravdu pomocí vizí, Mohamed ji začal v Mekce učit
- 622 Mohamed přesídlil po útoku nepřátel do Mediny - tato událost se nazývá hidžra = počátek islámského náboženství
- 630 Mohamed se vrátil do Mekky, kterou dobyl

Hlavní větve

- **Sunnité** - 90% věřících, uznávají nástupnictví Abú Bakra (po Mohamedovi)
- **Šíté** - 10% věřících, za nástupce Mohameda považují jeho bratrance Alího, ten byl nakonec zavražděn, v důsledku oceňují mučednictví
- Větve vznikly následkem sporu o následnictví

Posvátné spisy

- **Korán** - představuje zjevení božího slova, arabština, obsahuje 4 základní oblasti (víra, kultovní předpisy, morálka, vztahy mezi lidmi)
- **Hadith** - zaznamenává život a činy Mohameda, soubor Mohamedovy praxe = sunna (jak se mají lidé chovat)

- muslimská náboženská obec = seskupení muslimů
- neexistuje kněžský stav
- duchovní jakou označování jako ulamové
- mešita = místo sloužící k uctívání Boha a vyučování
- modlitba - muslimové se modlí k Mekce, klaní se rituálními pohyby

5 pilířů islámu

1. **vyznání víry** - v Alláha, Mohameda, Koránu
2. **modlitba** - modlit se 5x denně
3. **almužna** - vyčlenění části svých příjmů mezi druhé
4. **půst - Ramadán** - postní měsíc, 9. měsícem islámského kalendáře, připomíná měsíc, kdy Mohamed obdržel první boží zjevení, od východu do západu slunce nejíst, nepít, nekouřit, nemít sex
5. **pouť do Mekky** - každý by měl alespoň 1 navštívit Kábu v Mekce

HINDUISMUS

- polyteistické náboženství indické civilizace
- formovalo se od 2. tis. př. n. l.
- nemá zakladatele, ani autoritu
- rozmanitý, má spoustu tradic
- uctívá stovky bohů, v popředí Brahma (stvořitel) Višna (udržovatel) a Šiva (ničitel)
- **karma** - na důsledcích činů předchozího života závisí, kam se bytost zrodí
- hlavním cílem je **móksa** - osvobození, kdy se člověk vymaní z utrpení a znovuzrození
- **3 cesty ke konečnému osvobození:**
 - **uctívání božstev**
 - **jednání dle morálních zásad**
 - **poznání** (intuitivní poznání většinou pod vedením duchovního učitele = guru)

- **Posvátné spisy**
 - **védy** - zakládající texty, dělí se do 4 sbírek
 - **Rgvéda**
 - **Sámavéda**
 - **Jadžurvéda**
 - **Atharvéda**

- **bráhmany** - význam a návody k obětním rituálům
- hinduistou se člověk rodí, je zrozen jako příslušník jedné ze 4 varen (společenských vrstev)
- plněním povinností ve své vrstvě naplňují dharmu, což vede ke štěstí celé společnosti

- **4 VARNY**

- **bráhmani** - intelektuální vrstva, kněží a znalci
- **kšatrijové** - vládcí a bojovníci
- **vaišjové** - zemědělci, řemeslníci
- **šúdrové** - služebníci

- **dalitové** - nedotknutelní - stojí mimo varny
- velký význam mají řeky (přechod mezi živým/mrtvým)
- uctívání zvířat - krávy a opice
- každá rodina má domácí obřadní místnost

- **svátky**

- **dívalí** - svátek světél, symbolizuje vítězství dobra nad zlem, prosí boha o štěstí

BUDDHISMUS

- vznikl jako opozice vůči hinduismu

- zakladatel Siddhártha Gautama (Buddha – probuzený)
- Buddha se zřekl bohaté rodiny a začal žít asketickým životem a nakonec při meditaci dosáhl osvícení
- věří v koloběh života, snaží se z něj vymanit a dosáhnout nirvány (stavu neulpívání a vyvanutí)
- posvátné místo Váránasí, kterým protéká Ganga

- **Větve buddhismu**

- **theraváda** – spása je podmíněna mnišstvím (**Thajsko, Srí Lanka**)
- **mahájána** – ukazuje cestu ke spáse laikům (**Tibet, Nepál, Čína**)

- **Posvátné spisy**

- **Tipitaka** (Tři koše) – soubor vzniklý po Buddhově smrti

- **Tři klenoty** – Buddha (učitel), dharma (zákon, řád), sangha (buddhistická obec)
- **Jádro učení - 4 vznešené pravdy** – celý život je strast, strast má příčinu v žízni po věcech, odstraněním této žízne strast zanikne, k tomu vede Osmidílná vznešená stezka
- **5 zásad:** neubližovat živým bytostem, nekrást, nelhat, necizoložit, neužívat dor ani alkoholu
- **Stúpa** = posvátná stavba (mohyla)
- **Meditace** = slouží k očistění mysli a nalezení cesty do lidského nitra

KONFUCIANISMUS

- eticko-filozofický systém

- založen KONFUCIEM v Číně (5. st. př. n. l.)
- jádrem učení je důraz na etický význam mezilidských vztahů, chce dosáhnout ideálu dokonalého člověka- mudrce

TAOISMUS

- vznik v Číně (5. st. př. n. l.)
- obrácen od společnosti k rozjímání přirozenosti věcí
- založen na učení Knihy o Tao a ctnosti, autor LAO-C´
- člověk musí splynout s přírodou
- nezasahuje do přirozeného chodu věcí

Náboženský fundamentalismus

- jde o přesvědčení o absolutní a neomylné náboženské pravdě
- netolerantní a má nekritický přístup k pramenům náboženství
- náboženské požadavky prosazovány i násilím
- často spojen s fanatismem

Nová náboženská hnutí a sekty

- vycházejí z křesťanství - hnutí Božích dětí - spojení socialismu a prvotního křesťanství
- vycházejí z hinduismu - Hare Kršna - láska a služba bohu, žijí ve střediscích
- vycházejí z fanatismu - satanismus, Hnutí Grálu
- nábožensko-psychotherapeutická hnutí - scientologická církev - důraz na inteligenci

Náboženské sekty

- označení pro malé seskupení lidí, ve kterém převládá uzavřenost, autoritářství a fanatismus
- může omezovat stoupenčovu svobodu, vyvolávat strach
- z velké části přijímají nauku původní náboženské skupiny, ale přidávají si nové idee